

YALE UNIVERSITY
BEINECKE RARE BOOK AND MANUSCRIPT LIBRARY
MEDIEVAL AND RENAISSANCE MANUSCRIPTS

MS 811

Bohemia (?), s. XV²

Patristic and medieval theological texts

I thank Prof. Guido Hendrix for his help for the description of this manuscript.

1. ff. 1r-8r Incipit pastorale beati Ambrosii de dignitate sacerdotali. Non iam ad subditum loquor wlgus, quos iugiter monere consuevi, sed ad ipsos predicatores wlgii mea verba converto ... et presta ut faciant qui [*sic*] michi in hoc opusculo ipse inspirasti, ut eis una mecum tribuas seculorum [*l. celorum*] regna, que sanctis in secula seculorum dare promisisti perpetua. Amen. Et sic (est) finis.

Ps.-Ambrosius Mediolanensis (Pseudo-Ambrose), *De dignitate sacerdotali*, without the opening section. CPL 171a. PL 17.569-580.

2. ff. 8v-11v Fugite fornicacionem [heading in upper margin]. Nemo dicat, fratres, quod in temporibus nostris martirum certamina non esse possunt, sed etenim <habet> pax martires suos. Nam, sicut frequenter suggestimus, iracundiam mitigare, libidinem fugere, iusticiam custodire ... Oculi nostri semper ad Dominum, quoniam ipse evellet de laqueo pedes nostros. Ipso Domino nostro Ihesu Christo mediatore Dei et hominum largiente, cuius misericordia plena est terra.

Caesarius Arelatensis (Caesarius of Arles, Ps.-Augustinus Hipponensis, c. 470-542), *Sermo 41 (De indigna familiaritate extraneorum mulierum et de martyrio)*; CPL 1008. G. Morin, ed., CC 103 (1953), pp. 180-184.

3. ff. 11v-28v Incipit liber beati Augustini de vita christiana. Ego Augustinus primus peccator et ultimus, insipientior ceteris, impericior universis, te ut sanctitatis et iusticie viam peragas crebrioribus audeam litteris ammonere ... Et cum fueris talis, nostri memento, qui bene te diligimus, ut, quod tibi putes [*l. presentes*] prestare non possumus, conferamus absentes. Amen.

Fastidius (s. V, attrib.; Ps.-Augustinus), *De vita christiana*. CPL 730; Sharpe p. 115. PL 40.1031-1046; PL 50.383-402; R.S.T. Haslehurst, ed., *The Works of Fastidius* (London, 1927), pp. 298-317 [not seen].

4. ff. 28v-34v Incipit libellus beati Augustini qui vocatur speculum peccatoris. Utinam saperent et intelligerent ac novissima providerent! [Deut. 32:29]. Karissimi, in via huius fugientis mundi sumus, dies nostri sicut umbra pretereunt ... ut post hanc vitam posset speciem illam, que sole est septuplum splendidior, speculari. Ad quam nos perducatur ille, qui est in secula benedictus. Amen.

Ps.-Augustinus Hipponensis (Pseudo-Augustine), *Speculum peccatoris*; Stegmüller 1481. PL 40.983-992 (with different explicit).

5. ff. 34v-38v Planctus Bernhardi super passione Domini. Adoramus te, Christe Ihesu, preciosum nostre redemptionis precium, hostia pacifica, que sola inestimabili suavitate Deum Patrem placans de excelsis respicere fecisti ... Et sic tu, qui solus es inter mortuos liber, infernum spolians in sepulcro quievisti, qui es benedictus in secula seculorum. Amen.

Ps.-Bernardus Claraevallensis (Pseudo-Bernard of Clairvaux) or Ps.-Augustinus Hipponensis (Pseudo-Augustine), *Planctus de passione Domini*. J. Klapper, ed., *Johann von Neumarkt Bischof und Hofkanzler*. Erfurter Theologische Studien, v. 17 (Leipzig, 1964), pp. 107-116.

6. ff. 39r-44v Incipit liber soliloquiorum Richardi de Sancto Victore pro devocione excitanda. Verbum michi ad te est, o rex seculorum, Christe Ihesu: ausu caritatis aloqui [*l. alloqui*] te presumit factura manus tue, concupiscens decorem tuum ... et sit pax eis in velamento alarum tuarum per evum. Tibi aut unico Dei cum eterno Patre et Spiritu Sancto laus indeficiens, immobile decus et regnum solidum permanens in secula seculorum. Amen.

Richardus de Sancto Victore (Richard of Saint Victor, d. 1173) or Egbertus Schonauigiensis (Egbert von Schönau, d. 1184), *Soliloquia*. PL 195.105-114.

7. ff. 44v-64v Crisostomus super id quod nemo potest ledi nisi a seipso. Scio quod crassioribus quibusque et presentis vite illecebris inhiantibus, atque hiis, qui per omnia terre adherent et voluptati proprie libidinique deserviunt ... eiam si omnes qui terram et mare habitant convenient ad ledendum, nocere nequaquam poterunt ei, qui a semetipso non leditur. Et sic est finis huius, quod nemo potest ledi nisi a seipso.

Iohannes Chrysostomus (John Chrysostom, c. 345-407), *Quod nemo laeditur nisi a seipso*, Latin version. CPG 4400. Greek text: PG 52.459-480.

8. ff. 65r-79r Crisostomus ad Sterlencium de compuncione. Et quomodo potest fieri quod impetras, homo Dei, Deo dicite Sterlenti, ut anima infirma et frigida compuncionis verba paiat [*l. dicat?*]... ubi enim non [?] ullum sit nobis ex sanctorum collacione desiderium, eternas tamen appendimus penas, effecti cibus inextricabilis immortalibus flammis.

Iohannes Chrysostomus (John Chrysostom), *De compuncione*, Latin version. CPG 4309. Greek text: PG 47.411-422.

9. ff. 79v-85v Crisostomus de penitencia. Provida mente et profundo cogitatu cognosci debent duo rerum distincta negocia ... confessus peccata tua facito tibimetipsi racionem et ora misericordiam Dei, et invenies requiem, etc.

Ps.-Iohannes Chrysostomus (Pseudo-John Chrysostom), *De paenitentia*, Latin version.

10. ff. 85v-124r Incipit liber beati Iohannis Crisostomi Constantinopolitani episcopi de reparacione lapsi. Capitulum primum. [f. 86r:] Quis dabit capiti meo aquam et oculis meis fontem lacrimarum? [Jer. 9:1]. Oportunius nunc a me quam tunc a propheta dicitur ... hortabor et presentem viva voce et absentem literis suscitabo, quamquam certus sum quod, si hec libenter legas, alia ultra medicamenta non queras.

Iohannes Chrysostomus (John Chrysostom), *De reparatione lapsi*, Latin translation ascribed to Anianus Celedensis (s. V). J. Dumortier, ed., *Sources chrétiennes*, v. 117 (1966), pp. 257-322.

11. ff. 124r-150v Incipit liber beati Augustini ad Petrum dyaconum de fide. Epistolam, fili Petre, tue caritatis accepi, in qua te significasti velle Ierosolimam pergere ... apostolus enim dicit quia spiritualis iudicat omnia, quo donec unusquisque nostrum perveniat in eo, quod certum recipit, fideliter perseveret. Et si quis aliter sapit, hoc quoque Dominus illi revelavit [l. revelabit]. Et sic est finis. *Explicit liber Augustini de fide ad Petrum diaconem* [sic].

Fulgentius Ruspensis (Ps.-Augustinus, c. 468-533), *De fide ad Petrum*. CPL 826. J. Fraipont, ed., CC, v. 91A (1968), pp. 711-760.

12. ff. 150v-155r *Incipit liber beati Augustini de contemptu mundi*. [A]udite, fratres karissimi, salutiferam patris mei doctrinam, qui non terrenam, sed eternam concupiscitis hereditatem, qui non vltis sortem nec socie<ta>tem accipere in terra morientium ... non ut servos inutiles, sed ut filios hereditandos inveniat secumque introducat ad nupcias, ut de suis beneficiis perhennes reddamus gracias Ihesu Christo Domino nostro, qui cum Patre et Spiritu Sancto vivit et regnat verus Deus in secula seculorum. Amen [*from Ihesu onwards heavily abbreviated*].

Ps.-Augustinus (Pseudo-Augustine), *De contemptu mundi*. CPPM 1121. PL 40.1215-1218.

13. ff. 155v-157v Incipit beati Augustini ammonicio de leccione divina. [P]ropicio Christo, fratres karissimi, ita leccionem divinam aiundo [?, l. avido] et sicienti corde excipiat, ut vobis spirituale gaudium de vestra fidelissima obediencia faciatis ... qui docti fuerint fulgebunt quasi splendor firmamenti, et qui ad iusticiam erudiunt plurimos sicut stelle in perpetuas eternitates. Quod ipse prestare dignetur qui vivit et regnat in secula seculorum. Amen.

Caesarius Arelatensis (Ps.-Augustinus), *Sermo 7 (Admonitio per quam ostenditur quantum boni sit lectionem divinam legere, et quantum mali sit ab illa vel inquisitione desistere)*. G. Morin, ed., CC 103 (1953), pp. 37-40.

14. ff. 158r-160r *Incipit epistola beati Ieronimi ad Paulinum*. Obsecro te, Pauline karissime, ut multitudines hominum et salutaciones et convivia veluti quasdam cathenas fugias voluptatum ... sed quod in omni proposito, in omni gradu et sexu et boni et mali reperiuntur, malorumque condempnacio, bonorum vero laus sit. Ad quam perducat nos Pater et Filius et Spiritus Sanctus. Amen.

Ps.-Hieronymus Stridonensis (Pseudo-Jerome), *Epistula ad Paulinum*.

15. ff.160r-164v Incipit liber beati Bernardi de quatuor beneficiis ad sororem. Dilecte sorori mee carissimus frater suus, servus Dei indignus et inutilis, salutem in filio Virginis benedicte. Dileccionem tuam attentius deprecor, quod infinita beneficia Dei ista quatuor subscripta habeas, scilicet beneficium creacionis, redempcionis, glorificacionis et expectacionis ... sed pro summa et ineffabili clemencia ac misericordia sua in celesti suo palacio nos collocare dignetur cum aliis sanctis, ut simul cantemus Alleluia. Gloria, laus et iubilacio sit omnipotenti Deo, cui est gloria in secula seculorum. Amen. Explicit liber beati Bernardi de 4 beneficiis ad sororem.

Ps.-Bernardus Claraevallensis (Pseudo-Bernard of Clairvaux), *De quattuor beneficiis*. The same text is found in Cologne, Stadtarchiv, MS ... (J. Vennebusch, *Die theologischen Handschriften des Stadtarchivs Köln*, v. 4 [Cologne, Vienna, 1986], p. 218.

16. ff. 165r-176r Ieronimus ad Nepocianum de precepto vivendi. Petis a me, Nepociane karissime, literis transiuramis [?, l. transmarinis], et crebro petis, ut tibi brevi volumine <digeram precepta> vivendi, et qua ratione is, qui huius seculi milicia derelicta vel monachus cupit esse, vel clericus, rectum Christi tramitem teneat, ne ad diversa viciorum diverticula rapiatur ... Sed qui michi irasci voluerit, prius ipse de se, quod talis sit, confitetur.

Hieronymus Stridonensis (St. Jerome, c. 348-420), *Epistula 52 (Ad Nepotianum)*. I. Hilberg, ed., CSEL 54 (1910), pp. 413-441.

17. ff. 176v-179r Ieronimus ad Riparium contra Vigilancium. Acceptis primum litteris tuis non respondere superbie est, respondere temeritatis ... iam securis ad radicem arboris posita est; omnis arbor que non facit fructum excidetur et in ignem mittetur.

Hieronymus Stridonensis, *Epistula 109 (Ad Riparium)*. I. Hilberg, ed., CSEL 55 (1912), pp. 351-356.

18. ff. 179r-189v *Incipit ad eundem de eodem epistola secunda*. Multa in orbem monstra generata sunt: centhauros et sirenas et ululas et onocrotalos in Ysaia legimus ... sed tota nocte vigilabo et sotiis illius, ymo discipulis vel magistris, qui nisi tumentes viderint <uterus> feminarum, maritos earum Cristi arbitrantur ministerio indignos. *Explicit epistola beati Ieronimi contra Vigilancium*.

Hieronymus Stridonensis, *Contra Vigilantium*. CPL 611. PL 23.339-352.

19. ff. 190r-218r Incipit Ieronimus ad Eustochium virginem Cristi. Audi, filia, et vide ... In quadragesimo quarto psalmo Dominus ad animam loquitur humanam ... vel in corde tuo, sicut signaculum in brachio tuo, et opere pariter ac mente munita clamans et dicens: Aque multe non poterunt extinguere caritatem et flumina non cooperient eam. Explicit epistola beati Ieronimi ad Eustochium virginem Cristi.

Hieronymus Stridonensis, *Epistula 22 (Ad Eustochium)*. I. Hilberg, ed., CSEL 54 (1910), pp. 143-211.

20. ff. 218r-230v Sequitur epistola eiusdem ad Rusticum monachum. Nichil est Cristiano felicius, cui promittitur regnum celorum; nichil laboriosius, qui quotidie periclitatur ... si

non habes, grande onere liberatus es: nudum Christum nudus sequere durum, grande, difficile, sed magna sunt premia. Explicit epistola beati Ieronimi ad Rusticum.

Hieronimus Stridonensis, *Epistula 125 (Ad Rusticum de vita monastica)*. I. Hilberg, ed., CSEL 56 (1918), pp. 118-142.

21. ff. 231r-235v *De matrimonio incontinente [running title]*. Magnum michi gaudium facitis, fratres karissimi, dum in solemnitatibus martirum tanta devocione fidei ad ecclesiam convenitis ... ut nobis non solum de vestra Deo placita conversacione, sed et pro aliorum salute et in hoc seculo et in futuro duplicata a Deo premia repensentur. Amen.

Caesarius Arelatensis (Caesarius of Arles, c. 470-542), *Sermo 44 (De castitate)*. G. Morin, ed., CC 103 (1953), pp. 195-200.

22. ff. 235v-240r Sequitur sermo beati Augustini de castitate coniugali. Quandocumque castitatis bonum, fratres karissimi, secundum quod decet et expedit commendamus, forte adolescens (*l. adolescentes*) et in viridi etate positi dicunt: Iuvenes homines nos sumus, continere nos non valemus ... sed confidimus quia prestabit hec divina misericordia, quod ita nobis de sua emendacione studebunt gaudium facere, ut ad eternum mereantur premium feliciter pervenire. Amen.

Caesarius Arelatensis, *Sermo 43 (De castitate coniugali)*. G. Morin, ed., CC 103 (1953), pp. 189-194.

23. ff. 240r-243r *Sermo beati Augustini de lectione ewangelica: Venite, benedicti patris mei, etc. [Mt. 25:34]*. Modo cum ewangelica leccio legeretur, audivimus dicentem Dominum : Venite benedicti, percipite regnum quod vobis preparatum est ab origine mundi ... ipso adiuvente bona opera facere studeamus, ut, cum ipso auxiliante fecimus que precepit, mereamur recipere que promittit. Amen.

Caesarius Arelatensis, *Sermo 157 (De lectione ewangelica)*. G. Morin, ed., CC 104 (1953), pp. 641-645.

24. ff. 243r-246r Sermo beati Augustini de reddendis decimis super ewangelio Cum vidisset Ihesus turbas et vidisset quia multitudo [John 6:5]. Propicio Cristo, fratres karissimi, iam prope sunt dies in quibus messes colliguntur ... mundo corde et casto corpore cum gaudio celebretis et in futuro ad ipsorum sanctorum consorcium feliciter pervenietis. Amen.

Caesarius Arelatensis, *Sermo 33 (De reddendis decimis)*. G. Morin, ed., CC 103 (1953), pp. 143-147.

25. ff. 246r-247v *Sermo beati Augustini de die iudicii*. Recogitemus, fratres karissimi, cuncta mala que fecimus, ut minis eterni iudicis perterriti ad ultimum saltem bona studeamus facere ... ipse qui nos creavit nos adiuvet, ut ad celestia regna mereamur pervenire per Christum Dominum nostrum. Amen.

Ps.-Augustinus, *Sermo de die iudicii*. CPPM, v. 1, 1035. PL 39.2209-2210.

26. f. 248r-v *Sermo beati Augustini de die iudicii secundus*. O fratres karissimi, quam timendus est ille dies, in quo Dominus noster Ihesus Christus proposuit venire cum flamma ignis, que inflammabit adversarios suos ... priusquam te malignus rapiat infernus, ubi nulla datur indulgentia, ubi nullus egreditur ad veniam; de qua pena pius Dominus eripere

dignetur, qui cum Deo Patre vivit et regnat in secula seculorum. Amen [*from qui cum onwards heavily abbreviated*]. f. 249 blank

Ps.-Augustinus, *Sermo de die iudicii*. CPPM, v. 1, 1036, 1190. PL 39.2210.

27. ff. 250r-251v Index of subjects dealt with in the various treatises contained in the manuscript, referring to authors and titles and the original incomplete foliation. The arrangement is apparently alphabetical, but the letters are not in alphabetical sequence, as far as the extremely cursive script allows to see.
28. The former pastedowns are fragments of two consecutive bifolios, containing a grammatical treatise in Latin, featuring the full conjugation of the verbs “amare”, “docere”, “legere”, “audire”; these are preceded by text, only the final paragraph of which is preserved: “Interieccio quid est? Pars oracionis significans mentis affectum voce incognita” [Marius Victorinus, attrib., *De arte grammatica*. H. Keil, ed., *Grammatici Latini* (Teubner, 1874; repr. 1961), v. 6, p. 204]

Paper, ff. I (parchment, former pastedown) + 252 + I (parchment, former pastedown), 210 x 150 mm. The quires are strengthened by means of stays cut from a parchment manuscript, probably the same as the one fragments of which are seen in the pastedowns. On many pages the reading is impaired by the acid ink. At right in the upper margins of the recto pages there is a contemporary foliation in two series; the first, in Arabic numerals, begins f. 1r, the second, in Roman numerals, begins f. 124r; both skip many leaves and their meaning is not clear (but see art. 27). The modern pencil foliation, in the lower corners, skips a leaf after f. 217 (= f. 217 bis).

I-XXI¹². Horizontal catchwords at right, close to the lower edge of the leaves and sometimes trimmed off.

Frame ruling in ink for one column of text, c. 26-35 lines, 151 x 98 mm.. Art. 27, which is written in two columns, does not respect this ruling. Art. 28 (page width c. 140 mm.), is ruled for one column (width: c. 100 mm.).

Artt. 1-26 copied by one hand in bold *Gothica Cursiva Libraria*. Art. 27, the running headlines and the marginal notes are written in small *Gothica Cursiva Currens* of often scant legibility. Art. 28 (the pastedowns) is copied by a contemporary hand writing a very bold and angular *Gothica Hybrida Libraria* (*Fractura*).

The headings are written or underlined in red; red heightening of the majuscules and red plain initials. There is no red heightening and the initials are not executed on ff. 133-156 (quires XII and XIII). (Art. 28 is decorated with 3-line red plain initials.

Original binding: undecorated white parchment (spine repaired) over wooden boards; spine with three raised bands. Remnants (rectangular brass plates fixed with four nails) of two clasps attached to the rear cover. At the top of the front cover the damaged early inscription in ink: “*****o*ale” (pastorale?).

On the verso of the original front pastedown the hand writing small Gothica Cursiva Currens has written a Table of Contents in the margins of the original text. Loose parcels of paper containing fragments of a text in Slavonic are found between ff. 39 and 40 (“[] raad slin tu []al”), 81 and 82 (“[S]igmundi [] otgy list pos[]”) and 147 and 148 (“[]/a iás iprawú”). At the top of the verso of the front pastedown the shelfmark (?) in red “40” (s. XV). On the lower turn-in of the front cover, the modern pencil note “M 46”. Purchased from the Mrs. Lathrop Colgate Harper Fund in memory of Lathrop Colgate Harper Litt. D.

R.22.03.11

Albert Derolez